

ปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21

ด้วยการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเทศสู่

THAILAND 4.0

สรุปรวบรวมและเรียบเรียงโดย ดร.พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง
ประธานคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ ครูสุภกิตต์ศธ.

1. การศึกษาเข้มแข็งจึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้แต่ละประเทศสามารถแข่งขันและยืนหยัดได้ในเวทีโลก และเป็นกลไกที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงมีความสำคัญอย่างมากกับทุกระบบและกลไกขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่เปลี่ยนแปลง ที่แต่ละประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญ และทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา/การปฏิรูปการศึกษา

2. การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นนโยบายสำคัญของเกือบทุกประเทศในโลกที่ใช้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของทุนมนุษย์ (ทุนทางปัญญา) ให้มีความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะ (ATTRIBUTED) ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศที่เป็นพลวัตของโลก ศตวรรษที่ 21 ภายใต้แรงกดดัน ภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ (GLOBALIZATION) และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศเผชิญอยู่

3. ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดก่อให้เกิดการปฏิวัติ ดิจิทัล (DIGITAL REVOLUTION) ส่งผลต่อระดับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก นำไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 ทำให้ประเทศต่าง ๆ บนโลกต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และเป็นความท้าทายของทุกประเทศทั่วโลกต่อกระแสโลกาภิวัตน์ระลอกคลื่น 4.0 และระลอกคลื่น 5.0 ก้าวเข้าสู่ยุค "INTERNET OF THINGS" ซึ่งมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีโปรแกรมใช้ร่วมกับคอมพิวเตอร์ รวมถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่อัจฉริยะ

4. กระแสโลกาภิวัตน์ (GLOBALIZATION) เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ถูกมองว่าเป็นทั้งโลกของโอกาส และเป็นโลกของความเลวร้าย ไม่ว่าจะมองในแง่มุมใด กระแสโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแล้ว จะไม่มีการหวนกลับมา กระแสโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ และทำให้กลมกลืนเข้าเป็นหนึ่งโลก หรือเป็นโลกเดียว ปรากฏการณ์ของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ใกล้ตัวและเห็นตัวอย่างได้ชัดเจน ได้แก่

- (1) การค้าเสรี ตลาดเสรี เชื่อมโยงไปสู่การค้าโลก แม้แต่เปิดเสรีทางการศึกษา
- (2) การเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีไปทั่วโลก
- (3) การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ทำให้สังคมเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งโลก
- (4) ความรู้และเทคโนโลยี ทุนทางปัญญาจะเป็นสินทรัพย์ที่มีค่ายิ่งและมีการผูกขาดลิขสิทธิ์ และซื้อขาย

ความรู้

5. THOMAS FRIEDMAN กล่าวไว้ในหนังสือ THE WORLD IS FLAT ว่ากระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสก่อตัวเป็นระลอกคลื่นมากกว่า 500 ปี เริ่มต้นด้วยระลอกคลื่นที่ 1 ระลอกคลื่นที่ 2 ระลอกคลื่นที่ 3 ระลอกคลื่นที่ 4 ต่อไปเรื่อย ๆ เทียบได้ในทำนองเดียวกับ WINDOWS 1.0 , 2.0 , 3.0 , 4.0 .... ซึ่งตอนนี้กระแสโลกาภิวัตน์ก็เข้าไปสู่ระลอกคลื่นที่ 3.0 และที่ 4.0 ไปแล้ว

- กระแสโลกาภิวัตน์ระลอกที่ 1 เศรษฐกิจ สังคม 1.0 (เริ่มขึ้นราว คศ. 1492) เป็นเศรษฐกิจสังคมฐานเกษตร ผลิตผลเป็นขั้นหัตถกรรม ทำด้วยมือ

- กระแสโลกาภิวัตน์ระลอกที่ 2 เศรษฐกิจสังคม 2.0 (เริ่มราว คศ. 1800) เป็นเศรษฐกิจสังคมฐานอุตสาหกรรม ผลิตผล ผลิตภาพ ทำจำนวนมากด้วยเครื่องจักร นำเครื่องจักรเข้ามาช่วยผลิต

- กระแสโลกาภิวัตน์ระลอกที่ 3 เศรษฐกิจสังคม 3.0 (เกิดขึ้นประมาณ คศ. 2000) เป็นเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้ ผลิตผล ผลิตภัณฑ์ ผลิตภาพ ทำโดยเครื่องจักร เครื่องมือ ที่ออกแบบโดยใช้ความรู้ที่สนองความต้องการของผู้บริโภค เน้นคุณภาพ ความสวยงาม เป็นโครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม "เพิ่มมูลค่า"

- กระแสโลกาภิวัตน์ระลอกที่ 4 เศรษฐกิจสังคม 4.0 (เกิดขึ้นไล่เลี่ยกับระลอกที่ 3) เป็นฐานเศรษฐกิจ

๑) สังคมฐานนวัตกรรม (INNOVATION) ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ ที่ใช้ไฟฟ้าเป็นพลังงานหลักในกระบวนการผลิตทั้งหมด โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ผสมผสานกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ส่งผลกระทบต่อกรรมกรบริโภคสินค้าและบริการของประชาชนเปลี่ยนไป ซึ่งผู้ผลิตสินค้าและบริการจำเป็นต้องปรับตัวสู่การพัฒนาฐานความรู้ ทักษะ สมรรถนะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยเฉพาะความรู้ ทักษะ สมรรถนะที่ต่อยอดจากฐานความรู้ในระลอกที่ 3.0 ด้วยการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ THAILAND 4.0 ด้วยการทำ R & D. เป็นโครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “สร้างมูลค่า”

6. การปรับเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่ THAILAND 4.0 (ยุคเศรษฐกิจ และสังคม 4.0) โดยการปรับโครงสร้าง

๑) เศรษฐกิจของประเทศจากประเทศที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบทางด้านความหลากหลายเชิงชีวภาพและความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม มาเป็นความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “เพิ่มมูลค่า” ไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “สร้างมูลค่า” ด้วย 3 กลไกขับเคลื่อนใหม่ ประกอบด้วย

- (1) กลไกขับเคลื่อนผ่านการสร้างและยกระดับผลิตภาพ (PRODUCTIVE GROWTH ENGINE)
- (2) กลไกขับเคลื่อนที่คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (INCLUSIVE GROWTH ENGINE)
- (3) กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (GREEN GROWTH ENGINE)

ซึ่งเป็นการค้นหาโลกาภิวัตน์ขับเคลื่อนใหม่ที่สร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนให้กับประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (VALUE-BASED ECONOMY)

7. เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

- (1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า (สิ่งของ) "โภคภัณฑ์" ไปสู่สินค้า (สิ่งของ) เชิงนวัตกรรม
- (2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (INNOVATION)
- (3) เปลี่ยนจากเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการ (SERVICE SECTOR) มากขึ้น โดยกำหนดขั้นตอนการเปลี่ยนผ่านใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่
  - (3.1) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี เป็นเกษตรกรรมแบบผู้ประกอบการ
  - (3.2) เปลี่ยนจากธุรกิจขนาดย่อม (SMES) แบบเดิมไปสู่การเป็น SMART ENTERPRISES และ STARTUP ที่มีศักยภาพสูง
  - (3.3) เปลี่ยนจากธุรกิจบริการแบบเดิมที่มีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ธุรกิจบริการที่มีมูลค่าสูง
  - (3.4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้-ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

8. การปฏิวัติดิจิทัล (DIGITAL REVOLUTION) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION) และการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ THAILAND 4.0 ซึ่งนับว่าเป็นเป้าหมายและบริบทของการปฏิรูปการศึกษา ช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2574 เพราะการปฏิรูปและปรับเปลี่ยนประเทศดังกล่าว จะเป็นแรงผลักดันให้ประชากรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด สามารถสร้างองค์ความรู้ และสร้างปัญญาที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ มีการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารและระบบเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (MOBILE LEARNING) มาใช้มากขึ้น ดังนั้น การจัดการศึกษาของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2574 จึงต้องให้ความสำคัญยิ่งต่อปัจจัยอย่างน้อย ๓ ประการ โดยเรียงลำดับที่ละเอียด คือ

- (1) ต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละช่วงอายุ แต่ละชั้นปีของผู้เรียน (LEARNERS) ด้วยการกำหนดสมรรถนะผู้เรียน หรือสเปกผู้เรียนในแต่ละช่วงอายุ แต่ละชั้นปีให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม ว่าผู้เรียนที่จบชั้นอนุบาล 1, 2 และ 3 ผู้เรียนที่จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ผู้เรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ผู้เรียนที่จบชั้นอาชีวศึกษา ผู้เรียนที่จบระดับมหาวิทยาลัย ต้องมีความรู้ มีทักษะความสามารถ (ทำอะไรได้บ้าง) และมีคุณลักษณะที่ต้องการ (ATTRIBUTED) ตามที่กำหนด สมรรถนะที่กำหนดนี้ต้องเขียนเป็นกฎหมายด้วย

(2) กำหนดวิธีการ (METHODS) กระบวนการ (PROCESS) กิจกรรม (ACTIVITIES) ปฏิบัติการ (ACTION)

- การเรียนการสอนที่เรียกกันว่า “หลักสูตร” ที่ผ่านการวิเคราะห์วิจัยแล้วว่าสามารถพัฒนาสมรรถนะหรือศักยภาพขีดความสามารถของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ต้องการซึ่งได้กำหนดเป็นสเปกไว้ของผู้เรียนแต่ละช่วงอายุ และแต่ละชั้นปี และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันอย่างเสรี และไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจสังคม 4.0

(3) กำหนดสมรรถนะหรือสเปกของบุคคลที่จะทำหน้าที่ครูผู้สอน (สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน) ผู้บริหารการศึกษา (ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา) รวมถึงบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ด้าน คือ

(3.1) ด้านความรู้

(3.2) ด้านทักษะความสามารถ

(3.3) ด้านคุณลักษณะที่ส่งเสริมการทำหน้าที่ แล้วนำไปสร้างเป็นกรอบวางแผนใน

1. การผลิต

2. การสรรหา

3. การให้ค่าจ้าง ค่าตอบแทน

4. การใช้

5. การประเมินตรวจสอบ

6. การบำรุงรักษาและการพัฒนา

7. การเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง

8. การโยกย้าย

9. การยกย่องเชิดชู

10. อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(4) กำหนดวิธีการ กระบวนการ กิจกรรม การตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในแต่ละคน

- แต่ละช่วงอายุ แต่ละชั้นปีว่าเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายกำหนดไว้หรือไม่ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ตรวจสอบผลลัพธ์จากที่กำหนดสมรรถนะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และจากการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงตรวจสอบผลลัพธ์จากการบริหารจัดการโดยทั่ว ๆ ไป โดยการศึกษากระบวนการวัดประเมินผลลัพธ์ทุกกิจกรรมที่ดำเนินการ รวมทั้งการสร้าง พัฒนาการใช้เครื่องมือในการตรวจสอบผลลัพธ์ที่เที่ยงตรง และเป็นที่ยอมรับ

(5) กำหนดรูปแบบ วิธีการ กระบวนการ และกิจกรรมการบริหารจัดการศึกษาที่ส่งเสริม

การปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ THAILAND 4.0 ด้วยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ วิจัย และทดลองปฏิบัติการ แล้วพัฒนาให้ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับบริหาร ระดับปฏิบัติการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก และนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

(6) กำหนดให้มีเครือข่ายทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (STAKEHOLDER) ผู้เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบาย ระดับบริหาร ระดับปฏิบัติการ องค์กรที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับโลก (สากล) เพื่อให้เกิดการประสานร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุน และเกิดการถ่ายทอดทั้งทางด้าน ข้อมูลและข่าวสาร เทคโนโลยี นวัตกรรม และความเข้าใจดีระหว่างกัน นำไปสู่ THAILAND 4.0 ที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสากล

(7) กำหนดทรัพยากรพื้นฐานที่จำเป็นจริงในการดำเนินการที่ทำให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ THAILAND 4.0 ได้ตามระยะเวลาที่วางแผน

9. ก่อนการปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลก ศตวรรษที่ 21 มารู้อีกปัญหาโดยภาพรวมของการศึกษาไทยดังนี้
- (1) ระดับนโยบาย แกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้องตามไม่ทัน รู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก (กระแสโลกาภิวัตน์) เป็นเหตุให้ขาดจุดเน้นของชาติ หรือที่มีแต่ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง
  - (2) ปัญหาเชิงโครงสร้าง และระบบการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ติดขัดกับระบบความคิดแบบเดิม ยึดติดกับอำนาจ จึงสรวนอยู่กับการปรับแก้โครงสร้างทางอำนาจมากกว่าคุณภาพ การแข่งขันได้ และความยั่งยืนของการพัฒนา
  - (3) ให้ความสำคัญกับสินทรัพย์ที่มีตัวตนหรือสินทรัพย์ที่มีมูลค่าทางบัญชี (TANGIBLE ASSET) มากกว่าสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนหรือสินทรัพย์ทางปัญญา (INTANGIBLE ASSET) หรือทุนทางปัญญา (INTELLECTUAL CAPITAL) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่ามากที่สุดในศตวรรษที่ 21 จึงละเลยต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสมรรถนะหรือศักยภาพสูง และขีดความสามารถสูงในการแข่งขันในเศรษฐกิจ 4.0

(4) ปฏิรูปการศึกษา โดยไม่ให้ความสำคัญต่อการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงขึ้นในหน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปองค์การในศตวรรษที่ 21 จึงขาดแกนนำ ขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถเอาชนะแรงต้านได้

(5) เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า “คุณภาพของการศึกษา/คุณภาพของคนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู และคุณภาพการสอนของครู” ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาการศึกษาสู่ THAILAND 4.0 ต้องเน้นที่ตัวครู ที่ผ่านมายังเตรียมครู ใช้ครูและพัฒนาครูยังไม่เป็นระบบ การปฏิรูปครั้งนี้ต้องปฏิรูปครูอย่างเป็นระบบ และจริงจัง ต้องมีการประเมินตัวครูในทุกมิติและทุกปี

(6) การให้เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนของภาคราชการที่ยึดฐานคุณวุฒิเพียงอย่างเดียว โดยไม่นำหลักสมรรถนะในวิชาชีพเข้ามาช่วยกำหนดค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินเดือน จะได้คนที่มีคุณวุฒิสูง แต่อาจขาดสมรรถนะในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ โดยเฉพาะครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาหรือแม้แต่บุคลากรด้านอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาของการอาชีวศึกษาอยู่ในขณะนี้

10. เมื่อทราบปัญหาของการศึกษาไทย 6 ประการ ดังกล่าวแล้ว ต่อไปควรจะได้ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล

แล้วรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จะนำมากำหนดยุทธศาสตร์ และวางแผนต่อไป เอกสารที่ใคร่นำมีดังนี้

(1) สภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร โดย รศ.วิทยากร เชียงกุล นำเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ ฯ สกค. , 2559 สรุปได้ว่า

“... แนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลจริง แก้ปัญหาใหญ่ คือ การปฏิรูปครู อาจารย์ และผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความเป็นนักวิชาการและผู้นำเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการพัฒนาการคัดเลือกและให้ผลตอบแทนผู้บริหารสถาบัน และครู อาจารย์ ที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียน ส่วนใหญ่มีความรู้ ทักษะแบบคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ –เป็น – สามารถแก้ปัญหา เรียนรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง มีความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีขีดความสามารถที่แข่งขันกับคนอื่น ๆ และประเทศอื่น ๆ ได้ – เพิ่มขึ้น – ปฏิรูปโรงเรียน 3 หมื่นกว่าแห่งทั่วประเทศให้มีคุณภาพสูงขึ้นใกล้เคียงกับโรงเรียนชั้นนำที่มีชื่อเสียง ประชาชนเข้าใจเรื่องความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ....”

เป้าหมายผลผลิตของโครงการวิจัย

(1) รายงานผลการศึกษาดัชนีสมมุติฐาน ที่ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย ทั่วโลก การขับเคลื่อนไปสู่ภาคปฏิบัติ และกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อกำหนดแผนการดำเนินการพัฒนาการศึกษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ระยะยาว (15 ปี)

(2) รายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21”

(4) เอกสารประกอบการบรรยายที่สภาการศึกษาแห่งชาติ : การบริหารงานบุคคล ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในช่วง พ.ศ. 2560 – 2574 : มปป , (โดย ดร.พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง คุรุสภา ศธ.) , 2559

(5) “เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง” TRANSFORMATIVE LEARNING , โดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช .
กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล , 2558 (266 หน้า)